

Charitatieve instellingen

Goed doel op zoek naar erfenissen

Door teruglopende inkomsten en een stagnerend aantal donateurs zijn goede doelen steeds afhankelijker van erfenissen. Hoe halen zij die binnen, en welke organisaties krijgen het meeste geld?

DOOR WILCO DEKKER EN XANDER VAN UFFELEN

Het is de droom van elk goede doel: een mega-erfenis. De Zonnebloem kreeg vorig jaar een nalatenschap van 12 miljoen euro. 'Van een meneer die zo geraakt was door de vakanties die wij met het schip bieden voor mensen met een lichamelijke beperking, dat hij ons een groot vermogen naliet. Hij was al jaren donateur, maar hier wisten we niets van. We zijn er natuurlijk heel blij mee', zegt woordvoerder Marc Ruis van de Zonnebloem.

Dat spreekt voor zich, want erfenissen worden steeds belangrijker voor de goede doelen, blijkt uit het jaarlijkse onderzoek van de Volkskrant naar de stand van zaken bij veertig grote charitatieve instellingen. De opbrengsten uit donaties stagneren en de overige opbrengsten, zoals die uit speciale acties of de verkoop van spullen, krimpen. De inkomsten uit nalatenschappen stegen vorig jaar echter met 10,6 procent tot 201 miljoen euro. Daarmee redden de erfenissen de goede doelen.

Dat beeld gaat vaker voorkomen, denkt René Bekkers, directeur van het Centrum voor Filantropische Studies van de VU. Erfenissen schommelen van jaar tot jaar, maar met de demografische gegevens van het CBS in de hand is nu al te voorspellen dat het bedrag uit nalatenschappen snel gaat stijgen. Tot 2040 kunnen goede doelen bijna 35 miljard euro tegemoet zien, is de schatting. In 2040 wordt dan zo'n 1,8 miljard euro nagelaten. Er is ook nog een wereld te winnen: bij slechts 3,7 procent van de nalatenschappen gaat nu een deel van het vermogen naar een goed doel. Ongeveer eenderde van de mensen zegt bereid te zijn vermogen na te laten, een veel kleiner percentage doet het ook echt. Het potentieel is dus groot. Er wordt al gesproken over een nakende 'Gouden Eeuw van de Filantropie'.

Omdat er in het testament geen specifiek doel werd genoemd, verdeelt de Zonnebloem de 12 miljoen over de algemene reserves voor later, aangepast vervoer voor de deelnemers, en de vrijwilligersorganisatie. De vereniging heeft geen aparte campagnes voor het binnenhalen van erfenissen. 'We hebben een paar keer meegedaan aan De Nalatenschap van Omroep MAX. En we wijzen onze donateurs in de reguliere communicatie wel eens op de mogelijkheid van nalaten. Dat is het', zegt woordvoerder Ruis.

Bij de grootste ontvanger van nalatenschappen uit het Volkskrant-onderzoek, KWF Kankerbestrijding, is dat wel anders. Naast 'fondsenwerver nalatenschappen' Ellen Coster is er een campagnecoördinator. Verder zijn vier mensen bezig met het afwikkelen van de erfenissen; met het verkopen van huizen en effectenportefeuilles kan dat ingewikkeld en tijdrovend werk zijn.

De opbrengst vorig jaar was er naar: KWF ontving 38,95 miljoen euro uit nalatenschappen, ruim vijf miljoen meer dan een jaar eerder. Allemaal voor KWF, want sinds 2006 hoeven erkende goede doelen geen belasting te betalen over de erfenissen. Eenvoudig is het niet, nalatenschappen 'werven', zegt Ellen Coster. 'Het is al een enorme drempel om over de dood na te denken, en dan heb je het ook nog over het regelen van de erfenis. Dat ligt heel gevoelig. Nog los van het feit dat we bij KWF de boodschap van kanker en hoop willen uitdragen, niet van kanker en dood.' Om toch iets te kunnen doen, hebben twee oud-bankiers onder de paraplu van Achmea het zogeheten 'erfenisdossier' ontwikkeld, waarmee de nalatenschap geregeld kan worden. KWF en een aantal andere goede doelen bieden het pakket op de site gratis aan. Als mensen belangstelling tonen, kan gewezen worden op de mogelijkheid geld na te laten aan het goede doel. 'Met zo'n dossier geef je mensen ook wat, in plaats van alleen te vragen', zegt Coster.

KWF adverteert ook met het erfenisdossier. Verder wordt in mailings aan donateurs aan bewustwording gedaan. Coster: 'Mensen denken soms dat je niets kunt nalaten aan goede doelen als je kinderen hebt. Dat is niet zo.' Een mogelijkheid in het meer vermogende segment: een fonds op naam. Dat biedt de mogelijkheid met de nalatenschap een eigen fonds te vormen, met desgewenst een specifiek doel. Bij KWF ligt de ondergrens op een ton. Coster: 'Als je dat binnen vijf jaar gebruikt, draag je met twintig mille per jaar ook echt bij aan een onderzoek van zeg eens vijf ton. Bij kleinere bedragen is dat niet zo. Maar we zijn natuurlijk blij met elke nalatenschap van de gemiddeld achthonderd die we jaarlijks krijgen. Een paar honderd of paar duizend euro, alles helpt.'

Uit het onderzoek van de Volkskrant blijkt dat vooral gezondheidsfondsen als KWF en de Hartstichting veel ontvangen. Mensen die zelf ziek zijn of zijn geweest, of die het in hun omgeving hebben meegemaakt, lijken gemotiveerder om te geven. Van de motieven van mensen om (niet) na te laten aan goede doelen is echter nog weinig bekend. René Bekkers van de VU probeert met een aantal goede doelen een onderzoek op te zetten. Wel bekend is dat mensen vaker en meer geven als ze sociaal en psychologisch beloond worden en als ze het gevoel hebben dat hun geld efficiënt wordt besteed. Goede doelen die met een rel te maken hebben, of waar directieuren hoge salarissen ontvangen, maken minder kans op een erfenis; KWF moet wat dat betreft afwachten of het gedoe rond Alpe d'HuZes gevolgen krijgt. Verder blijkt het te helpen als de notaris de mogelijkheid noemt, en vertelt dat anderen ook nalaten aan goede doelen. Notarissen zijn daar terughoudend mee, omdat ze niks op willen dringen.

Om de mogelijkheid van nalaten aan goede doelen bekend te maken, organiseert VFI, de brancheorganisatie van de goede doelen, met de koepelorganisatie Formaat Notarissen in november een themamaand. Het programma voorziet onder meer in open dagen op notarissenkantoren, een spot over schenken en nalaten aan goede doelen en een handige Goede Doelengids. Met de koepel Netwerk Notarissen wordt verder een draaiboek ontwikkeld om nalaten aan goede doelen soepel te laten verlopen. Onder meer het Concertgebouworkest, het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Leger des Heils bieden diverse mogelijkheden voor nalatenschappen.

Ondertussen denkt KWF al na over nieuwe mogelijkheden. 'Er komen steeds meer eenzame ouderen, die geregeld wel wat geld hebben. Nu krijgen ze een gemeentebegrafenis, en gaat de nalatenschap naar de staat', zegt Ellen Coster. 'We bekijken of we iets kunnen betekenen voor deze mensen, zoals nu bijvoorbeeld al gebeurt bij het Alzheimer Café. Daarbij kan de mogelijkheid van nalaten dan ter sprake komen. Maar er moet wat KWF betreft wel een duidelijke relatie met kanker zijn, we kunnen niet zomaar alleenstaande ouderen gaan aanschrijven. Het moet vanuit de mensen zelf komen, we zullen nooit iets opdringen. We zijn er dus nog niet uit.'

Mocht daar geen verandering in komen, dan kan ook KWF altijd blijven hopen op een mega-erfenis. In 1997 liet een Duitse dame 32 miljoen gulden (14,5 miljoen euro) na aan KWF; de andere helft van haar vermogen ging naar de Duitse pendant. Met de miljoenen kon de ontwikkeling van de dna-microarray (om dna-plaatjes in beeld te brengen) grote vooruitgang boeken.

Verantwoording

Het onderzoek naar de inkomsten uit eigen fondsenwerving is gebaseerd op de eigen opgave van goede doelen. Hulporganisatie Oxfam Novib staat niet in de lijst, omdat het jaarverslag door een gebroken boekjaar nog niet beschikbaar was. Het onderzoek is uitgevoerd door Marlies de Brouwer.